Edebiyat DÜNYASI

★ EDEBİYAT SANAT FİKİR AKTÜALİTE

Sayı: 19 - 20 — 15 Haziran 1949 — Her ayın 15 inde İstanbulda çıkar — FİATI: 25 KURUŞ

ANADOLU'NUN KALKINMASI

Seçim Konusundan Sağlık Konusuna, Dil, Din, Eğitim Konusuna Kadar Köylü Aydınlatılmağa Muhtaçtır. Bu İhtiyacı Bir, Beş Aydın Değil, Ancak Türkiye'deki Bütün Aydınlar Birlikte Giderebilirler.

Sabahattin HÜSNÜ

Son günlerin en önemli olayı, Üniversiteli gençlerin Anadoluyu fikren kalkındırma yolunda küçümsenmiyecek kararlar almış olmalarıdır. Her gün, hemen her yanda, hele Üniversite çevresinde, hep bu dâvanın sözü ve belirtilerile karşı karşıya kalmaktayız. Duyurma ve çağırma kâğıtları bütün duvarları kaplamış. Gençler soluk soluğa Anadolu kalkınmasının sözünü ediyorlar. Birbirlerini kandırmağa uğraşanlar az değil. Bunca coşkunluk, bunca temiz kaygıyı görüp te sevinmemek elde mi?

Anadolunun uzun yıllar, yüz yıllar boyu başıboş, kapkara bir bilgisizlik içinde bırakıldığını söyleyenler şüphesiz ilk bu gençler değildir. Ancak, ne yazık bugünedek bunca sesleri duyan olmamış, yahut duyan, alkışlayan olmuş ta uygulayan bulunmamış. Atatürk ne doğru söylüyor: Memleketin sahibi hakikisi ve efendisi hakiki müstahsil olan köylüdür. Yedi asırdanberi cihanın dört köşesine sevkederek kanlarını akıttığımız, kemiklerini yabancı topraklarda bıraktığımız ve yedi asırdanberi emeklerini ellerinden alıp israf eylediğimiz, bunca fedakârlıklarına ve ihsanlarına karşı küstahlık, nankörlük ve cebbarlıkla uşak menzilesine indirmek istediğimiz bu asil sahibin huzurunda bugün ihtiramla hakiki vaziyetimizi alalım» Anadolu deyince akla köylü gelir. Köy enstitüleri sayımızda, 14 milyon Türkün köylerde yaşadığını istatistiklerle sizlere anlatmağa çalışmıştık ve acı bir gerçeği birlikte öğrenmiştik ki bu 14 milyon içinden okutabildiğimiz ancak 918 bin köy çocuğudur. Eğer 1940 yılında köy enstitüleri kurulmağa başlanmış olmasaydı bu gün belki bu sayıya bile erişemiyecektik. Bizce köy enstitülerinin kurulması Anadolunun kalkındırılması konusunda ilk ve en kuvvetli adımdır. «Köy enstitülerini Cumhuriyetin evleri içinde en kıymetlisi ve en sevgilisi sayıyorum» demekle İnönü dâvaya gereken önemi verdiklerini anlatmışlardır. Bu evlere inancımızı, sevgimizi ve yakınlığımızı biz de bir özel sayı ayırmak yolile belirtmeğe çalışmıştık. Şimdi Üniversiteli gençleri giriştikleri işte desteklemekle acaba bir çelişmeye mi düşüyoruz?

Değil, düşmüyoruz. Çünkü köy enstitülerine, onların yurt kalkınmasındaki rollerine inancımız Üniversiteli gençlerin oynamak istedikleri role inanmamıza engel olamaz. Anadolumuz bugün çok, hem de çok geridir. Koyu bir bilgisizlik ülkenin her yanını kapkara bulutlar halinde kaplamıştır. İşte bu bilgisizliktir ki her türlü devrimi karartmakta, kirletmektedir. Seçim konusundan sağlık konusuna, tarım konusuna, dil, din, eğitim konusuna kadar köylü aydınlatılmağa muhtaçtır. Bu ihtiyacı bir, beş aydın değil, ancak Türkiyedeki bütün aydınlar birlikte giderebilirler. Köy enstitüleri köylü çocukları köy havasından ayırmadan eğitmekte, faydalı birer eleman haline getirmekte, göz nuru dökülmüş, emek verilmiş, geliştirilmiş birer filiz olarak köylerine yollamaktadır. Bu filizler asılları olan yerlerde büyüyecekler, tomurcuk ve meyva verecekler, ürüyecekler, koca bir alanı kaplıyacaklardır. Öyle ki artık orası iyi cins, değerli bitkiden bir orman halini alacak. İşte Üniversiteli gençlerin teşebbüslerini bu ormanın tez büyümesine, tez sıklaşıp güzelleşmesine yardım eden birer ormancı, birer tarımcı, iktisatçı, hukukçu oldukları için beğeniyorum. Yani Üniversiteliler dâvanın çabuk gelişmesine, çabuk kökleşmesine yardım edeceklerdir. Yoksa Anadoluyu yalnız Üniversiteli gençlerin kalkındıracaklarını söylemek doğru bir görüşten yoksunluğu anlatır. Her yıl enstitülerden ve eğitim kurslarından geniş ölçüde artan bir sayıda yetişen köy öğretmen ve eğitmenlerini nasıl unutabiliriz?

Türkiyenin kalkınmasına yararlı olabilmek için uğraşıp didinenlere bizden kucak dolusu selâm, sevgi ve başarı dileği...

Mesut Değiliz

Genciz, sevişmek hakkımız
Elbet sevişeceğiz!
Bu hızla vuracak nabzım
Kuruyacak dudaklarım yanında
Canım seni istiyecek
Uzanacağım
Serin pınarlar gibi dudaklarına
Beraber üzülecek
Beraber güleceğiz

Gelgelelim bu öyle bir devir
Bu öyle bir kahpe dünya
Hasetle, hileyle, kinle
Sarılmış dört yanımız
Kan ağlar etrafımız
Kan ağlar içimiz
Elele, dizdize seninle
Aşkımızın en güzel çağında
Melil, mahzun kalmışız!

Necati CUMALI

OKUYAN TOPRAK

Sivas çarşılarında düşünürdü kara toprak, mıcır.
Serilmişti kara toprak üstüne kitaplar.
ADEMLE HAVVA durmuştu cıscıllak,
Nasıl da yaşlı:
KEREM İLE ASLI.
Bir ihtiyar, hasretle seyrederdi, asma gibi bir ihtiyar

Kavak sesleri vardı havada,
Vardı sessizlik içinde FERHAT İLE ŞİRİN.
KARACAOĞLAN saz çalar uzaktan,
Eşkekçe bir lezzet sarar hali,
ASLAN KALESİNDE HAZRETİ ALİ.
Bir bakkal çırağı büyüyen ellerle dalar.

KERBELA ateş ateş, KERBELANIN İNTİKAMI,
Çeker kötürür bir susuzluğa.
SÜRMELİ BEY, kahraman SÜRMELİ BEY yalan olmuş.
Vallahi yalan değil,
ŞAH İSMAİL.
Bir asker varmış yanına kadar.

TAHİR İLE ZÜHRE, sızlatır yüreği derinden,
ASÜMAN İLE ZEYCAN ağlatır hep.
Sonra söyler derdini AŞIK GARİP, AŞIK SUMMANİ.
Birden yanar insanın yüzü:
AMME CÜZÜ!.
Bir çocuk, kambur, bahtiyar.

TAM NAMAZ HOCASI devam eder vakte,
KAN KALESİ kuvvet verir uzaktan.
Söyleşir ELİF İLE YARALI MAHMUT.
Gül gibi, amber gibi duyulur cihanlardan sihri.
Gelir HURŞİT İLE MAHMİHRİ.
Bir nine, okumaz, sade resimlere bakar.

Gülümser NASRETTİN HOCA, güler İNCİLİ ÇAVUŞ.
LEYLÂ İLE MECNUN düşünürler kötü kötü.
Yeni köylüler yaklaşır Orta Anadolunun sofrasına.
Azalırken günün rengi,
Tenhada parlar İBNİ VAKKAS CENGİ.
Bir oğlancık açar iri gözlerini, uçuşur karanlıklar.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Antoloji Yapmak, Antolojiye Girmek

Yazan: Fahir ONGER

Yayın hayatımızda birkaç yıldanberi bir «Antoloji» salgını var. Yerli ve yabancı şiir ve hikâyeler küçük birer kitap içinde toplanıp «Antoloji» adı altında piyasaya sürülüyor. Yakın zamanlarda bunların sayısı o denli arttı ki, bir listesini yapmak şöyle bir çırpıda isimlerini sayıvermek bir inceleme işi oldu; İyisini kötüsünden ayırmak zorlaştı.

Bu sözlerimle «Antoloji» yayımlarının çokluğunu yermek mi istiyorum? Hayır. Tam aksine iyi «Antoloji» lerin daha fazla yayılmasını dilerim. Bir edebiyatın zenginliği biraz da «Antoloji» lerininçokluğu ve büyüklüğü ile bellidir. Fakat bana öyle geliyor ki bizim şu bir kaç yıllık neşriyatımız «İhraç Bankaları»nın banknot kesmesine benziyor. Çünkü bankanın bu şekilde çalışması nasıl bir para «enflasyon»u yaratırsa birbirini takip eden yeni «Antoloji»ler de bir nevi şiir «enflasyon»u meydana getiriyorlar. Çünkü bu yeni «Antoloji»lerde şiirin değer ölçüsü küçüle küçüle, şiirle ilgisi olmıyan karalamalara kadar inmiştir. Ve «Antoloji» tertipçileri bu değersiz kişileri kadrolarına almakla fiilen böyle bir «enflasyon»da rol oynamaktadırlar. «Antoloji» yapanlar bunu bilmiyorlar mı? Bilirler her halde Ama işlerine böyle gelir de onun için böyle yaparlar. Bir çıkarları vardır onların. (Bu işte «Antoloji» yapanların kârı nedir? Bunu ben söyleyemem. Merak eden olursa kendi araştırıp bulsun.)

Şimdi bana diyeceklerdir ki: «Senin de bir zamanlar bir Antolojin vardı. Elbet sen de bu işte bir çıkarını kolamışındır.» Böyle bir soru karşısında kızmam. Çünkü, benim Bugünkü Şiirimiz» isimli «Antoloji»m çıktığı vakit ortada pek az «Antoloji» vardı. Bu bir. İkincisi, ondan sonra yayınlananlara bakınca bunların yanında benimkisi - öğünmek olmasın ama - adetâ zemzemle yıkanmış gibidir. Gerçi «Bugünkü Şiirimiz» çıktığı vakit pek çok kimseler onun kusurlarından bahsettiler. Hatta ben bile bu yermelerin etkisiyle bir ara pişmanlık duyar gibi oldum. Fakat şimdi görüyorum ki bütün kusurlarına rağmen «Bugünkü şiirimiz» gene de iyi bir «Antoloji»dir.

«Antoloji» yapanların neye dikkat etmesi gerektiğini anlatacak değilim. Yalnız üç dört senedenberi bu isim altında ortada gördüğümüz kitapların gerçek birer «Antoloji» olmadıklarını söylemekle yetineceğim. Bugün bizim daha ziyade «Sistematik antoloji»lere ihtiyacımız vardır. Meselâ: «Siyasi Şiirler Antolojisi», «Memleket Şiirleri Antolojisi», «Köylü Şairler Antolojisi» «Yeni Halk Şiiri Antolojisi» gibi. Gene meselâ: Altı harp yılı içinde bir çok şairlerimiz bu harp yılı üzerine şiirler yazdılar, bu şiirlerin en iyilerini bir araya toplayan bir «Savaş Şiirleri Antolojisi» yapılabilir. Böyle «modern» antolojilerde biz şairlerin ilgi duydukları konuları, problemleri görmek, tanımak ve takip etmek isteriz.

(Sonu 2 incide)

Hikâye:

Anne Olmak İçin

— Yazan : —

İhsan AHMET

— Adın ne dediler:
— Nilüfer
— Soyadın? Babanın adı?

Hepsini, hepsini söyledin.. Soydular, buruşuk bir hasta gömleği giydirdiler. Haydi kızım Nilüfer yürü bakalım. Bak sen Allahın işine, sancıların kesiliverdi. Ya doğuramazsan Nilüfer. Hey küçük kızım, kambur kızım, anne olmak kolay mı? Ben halden anlarım Nilüfer; hasta arabasına binemedin diye yüzün pancar kesiliverdi. Yarısını bile dolduramadın arabanın. Bir de koskocaman karnın. Beyaz dudaklı kâtibe fıkırdadı.. Seni yürüttükleri zaman. Sorma şimdi; ne derse desin. Ne diyebilirler: "Hem kambur, hem cüce, çocuk da doğuracak". Daha fazla ne söyliyebilirler. Sakatlığına sakatsın anladık. Ama kocan, halisüddem nikâhlın, namuslu bir adamcağız. Öyle öbürleri gibi değil. Sen bunlara boş ver Nilüfer kızım. Bak sinirinden titriyorsun.

Araba şimdi asansöre girecek. Yukarı çıkaracaklar. Oradan doğumhaneye. Ah Nilüfer kızım neden böyle aklına kötü şeyler getirirsin. Niye sanki şu asansörün ipi kopsun istiyorsun? İp kopsun, sen öl, çocuğun kurtulsun. Hayır kızım yaşamak gibisi yok. İp yerinde dursun, hem ya ölmezsem, çocuğum da sakatlanırsa. Hayır hayır ip yerinde dursun. Araba yürüyor; haydi hayırlısı kızım.

★

Nilüferi doğumhaneye götürürler. Beyaz ışıklı keskin ilâç kokulu büyücek temizce bir yerdir doğumhane. Dört tane korkunç yatak. Bir sürü de acaip âlet.. Nilüferin başı döner. Sancıları başlar yeniden. Titrer, titrer. İncecik kolları, incecik bacakları ile üşüyen üşüye titrer. Nilüferi dipteki yatağa yatırırlar. Nilüfer titrer; Başına beyaz gömlekli beş adam dikilir. Nilüfer mütemadiyen titrer. Beş adamın üçü gözlüklü ikisi bıyıklıdır. Karnını muayene ederler kadıncağızın:

— İşte arkadaşlar der; en uzun boylusu. Fevkalâde enteresan bir vak'a. Kifoz ve nanismus. Doğum yapabilir mi?

Nilüferin gözleri kararır. Ağlıyacak gibi olur. Alt dudağı titrer. Bütün vücudu sarsılır. Ağrıları başlar yeniden.

Dört beyaz gömlekli hep bir ağızdan

— Yapamaz efendim. Sectio abdominalist lâzım.

Nilüfer dayanamaz. Ağlamaya başlar. Titrer, titrer.. Şu dünyada ondan talihsizi yoktur. Ah Nilüfer utanır. Acaba kamburunu gördüler mi Nilüferin? Acaba ona mı gülecekler? "Senin çocuk yapmak neyine a kızım?" diyecekler mi? Doktorlar sert adamlardır. Mutlaka söylerler.

— Ağlama kızım der yine o en uzun boylu gözlüklü doktor. Neden ağlıyorsun. Korkacak hiç bir şey yok. Anne olacaksın. Anne olmak kolay mı ya..

Nilüfer sevinir. Daha çok ağlar şimdi. Minicik bir çocuk zanneder kendini. Bu beyaz gömlekliler onu sevdiler. Her tehlikeden kurtarırlar artık. İstediği gibi ağlıyabilir.

Beyaz gömleklilerin ikisi gider. Üç kişi orada kalırlar. Bir şeyler konuşurlar. Nilüfer saygı ile onları dinler, ama bir şey duymaz.

— Allahın işine bak der beyazlılardan biri. Acaba kocası nasıl?

— Zavallıcık. Yahu bu kamburu kim alır?

— Belki adamın başına kalmıştır.

— Sus ayıptır ne olursa olsun size ne?

Hepsi çıkarlar. Bütün hastahane kambur gebeyi işitmiştir. Herkes merak eder, gelir. Muayene eder, hatırını sorarlar.

★

Hadi kızım Nilüfer. Çok ağrın yoksa yürüyelim. Aşağıda filmini çekecekler. Korkma bir şey yok. Röntgen filmin çekilmeden olur mu? Lâzım, lâzım. Hadi gel, ben halden anlarım, utanacak ne var kızım?

Nilüfer asansöre biner. Nilüfer asansörden çıkar. Röntgene sokarlar kızcağızı. Oradan başka bir odada fotografını da çekerler. Tekrar yürütürler Nilüferi. Aa.. A... Gördün mü başına gelenleri; burası ameliyat odası. Allah aşkına bırakın Nilüferi.

— Dur kızım, korkma kızım. Yat bakayım şuraya uslu, uslu.

Bir sürü beyaz gömlekli kollarını bağladılar, ayaklarını da. Burnuna o pis kokulu âleti tıkadılar. Bayılacaklar Nilüferi. Ah anneciğin bilse şimdi. Ama anne olacaksın ya Nilüfer. Halim'in maaşına on lira zam yapılacak. Zavallı Halim şimdi ne kadar merak ediyor olmalı. Erkeklerin en iyisi. kambur ve fakir olduğunu bile bile seni nasıl seviyor. Sende büyük bir ruh olduğunu söyler durur Halimcik. Bebek erkek olursa dairede herkese kahve ısmarlıyacak. Bebeğe bir de beşik yaptıracaksınız. Halim bir maaş avans alabilirmiş. Yavaş yavaş ödenir. Öf bu fena koku.. Miden mi bulanıyor Nilüfer? Uykun geldiyse kızım uyu isterseń.

★

Dün gece çok fena bir kızdın Nilüfer. Neydi o bağırmalar, haykırmalar. Sargılarını çözmeye kalktın. Hemşireler çok ayıpladılar seni. Ne oldu ne bitti hiç hatırlamıyorsun. Aa.. sen şimdiye kadar anne olmalıydın. Hani bebeğin Nilüfer?

Kambur hasta merakla, endişe ile başını kaldırdı, ortalıkta gezinen zayıf hemşireye:

— Hemşire hanım, benim bebeğim. dedi. Korkuyordu daha fazla soramadı. Hemşirenin esmer yüzünde tertemiz bir gülümseme parladı:

— Haydi dedi. Gürültücü hanım, aslan gibi bir oğlun var. Allah uzun ömürlü etsin.

Nilüferi ilk yattığı zamanki gibi bir titreme tuttu. Aklına; zayıf, kemikli yüzlü, ince bıyıklı, yumuşak bakışlı kocası halim geldi. Sonra bir maaş avansla alacakları beşik.. Sonra oğlunun mektepleri bitirişi. Sonra evlenişi. Çok iyi kazanması.. Annesine büyük büyük paralar sarfetmesi.. Sonra.. Sonra..

Yorgun annecik yatağında iyi günlerin rüyasına dalıverdi..

Geçmiş Baharlar

Bulutlar geçerdi üstümüzden
Aklı karalı
Sarı çiçekler açardı iğdeler
Sularda saçlarını seyreder
Mavi gözlü bir kız
Ayrık otları arasında çekirgeler sevişirdi

Dağlar yorgun ve düşünceli
Bütün şarkılar pişman
Silinmiş yollarda ayak izleri
Dul gelir, dul gider mevsimler
Ayrık otları arasında çekirgeler sevişirdi

Göz değmemiş rüyalar
Gecenin kollarında
Nedir telâşı yapraklarını
Kim vuruyor penceremin camlarına
Aşık mı yoksa bu rüzgâr

Değişir birden dünya
Bahar ağaçları gibidir gönlümüz
Yeni yıldızlar parlar gecede
Şarkılara bir hal olur

Gök aynı değil
Gölgem bile başka
Nerde eski tanıdıklarım
Saçlarını sularda seyreden
Mavi gözlü kız nerde

Geçmiş baharların hâtırasile yaşıyoruz
Çocukluğumuz gibidir hâtıralar
Ne bırakır giderler büsbütün
Ne de akışını değiştirirler ömrün

Saat TAŞER

Altalta, Üstüste

Yapraklan, çiçeklen ötede.
Bir şey büyüyor.
Bir şey yeşeriyor içimde..

Masmavi benekli bir tırtıl uzanmış,
Rahat toprağın üstünde.
Karınca kendinden büyük yaprağın üstünde..

El var, ayak var.
Göz var, kulak var.
Kalb var, dudak var!
Zulüm, işkence benim üstümde.

Fethi Giray

Köye Doğru

Yavuz AKKERMAN

Asırlardanberi ihmale uğramış köy ve köylü lâyık olduğu derin alâkayı ancak Cumhuriyet devrinde bulabildi. Vâkıa bu alâkanın arzu ve iyi niyet halinden tatbik sahasına geçmesi için de bir hayli beklemek icabetti. Fakat artık bugün, bütün bir vicdan huzuru ve açık yüreklilikle şunu önemle belirtiriz ki, Cumhuriyet Hükûmeti bu dâvayı en kestirme yollardan benimseyerek işe girişmiş bulunmaktadır. Topraksız köylüye arazi ve modern ziraat aletleri verilecek, onun kendi muhiti için de en müsbet bir şekilde çalışması sağlanacaktır. Böylece köylünün şehirlere, sanayi mıntakalarına kayarak sanayi amelesi, seyyar esnaf olmasının ve inşaat işlerinde çalışarak hüviyetine zıt bir yol tutmasının önüne geçilmiş olacaktır.

Anadoluda mütemadiyen yeni yollar yapılmakta, şehir, kasaba ve köyler arasındaki münakalede terakkiler kaydedilmektedir. Az zamanda bu yollar ve kavşak noktaları sayesinde Cumhuriyet Türkiyesi - nin modern köyleri teessüs edecek, nüfus ve ticari hareketler gelişecektir. Yol, taşıt ve haberleşme vasıtaları genel bir deyimle toplum hayatında önemli bir rol oynar. Hastane dispanser; aşı ve serom evleri gibi insan sağlığının korun - masında en büyük ödevleri yüklenmiş müesseselerden mahrum ve uzak köylerimiz bu sayede il merkezlerinin im - kânlarından bol bol faydala - nabileceklerdir.

Millî Eğitim tarihine parlak bir başarı olarak geçecek olan köy enstitüleri ise eylemsel ve kuramsal cephede köylüyü aydınlatacak, ona yol gösterecek elemanlar yetiştirerek büyük bir memleket dâvasının hallinde kendisine düşen ö - devi yapmaktadır.

Köy kalkınması çalışmala - rında Halkevelri ve Halkodalarının da hisseleri olduğunu unutmamak lâzım: Yurdun her tarafına dağılmış olan bu kurullar halk için karınca kararınca çalışmakta, kültür ve bilim ışığının yurt ölçüsünde yayılışına hizmet etmektedir. Geziler tertip ederek halka ilâç ve kitap dağıtmak, tem - siller vermek, spor gösterilerine imkân hazırlamak, Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından gönderilmiş filmler göstermek, seri konferanslar hazırlamak, kurslar açmak gibi ödevleri üzerine almış ve başarmış olan Halkevleri şüphe yok ki bu konuda faydalı kurullardan biridir. Bu dört başı mamur çalışmalarla köylerde, kentlerde okuma ve yazma bilmiyenlerin adedi gün geçtikçe azalmaktadır. Bizim bu yazıda asıl temas etmek istediğimiz Üniversiteli gençlerin Anadoluda muhtelif ekipler halinde çalışma meselesidir.

Lâisizmi tâciz eden ve hattâ tehlikeye düşüren aşırı mistik temayüller, irtical propagandalar, dini istismar ve çarpık ideolojilerle mücadele ederek, Kemalist prensipleri ka - falara bir bir sokmak lâzımdır ve bu ödevi de başarmak yolunda Türk gençliği rakipsizdir. Bu konuda yukarıda da işaret ettiğimiz gibi bilhassa köy enstitüleri asla küçümsenmiyecek bir faaliyet gösteri - yorlarsa da, şimdilik ancak (21) köyümüze inhisar ettiğine göre ihtiyacı karşılamaktan uzaktır. Kaybedilecek zamanımız da olmadığına göre de - hal harekete geçmenin sırasıdır. Gençlerin bu arzuları teşvik ve tebcile lâyıktır. Köye gitmekle şehirlerin vapur dumanı romantizminden hiç olmazsa bir müddet için sıyrılacaklar ve Anadolu çalışmaları esnasında zihinlerinde realiteye geniş bir pay ayırmayı çok daha iyi öğrenmiş olacaklardır. Kendilerini ütopilere, fantazilere, içe dönük pısırık ve bedbin yaşayışa kaptırmış olanlar bu sayede açık, aydınlık ve gerçek hayatın imkânlarına kavuşacaklardır. Sosyal tecrübelerin insanı hayata hazırlamaktaki nimetine en gür ve kuvvetli tarafından ancak bu şekilde ulaşabiliriz. Üniversiteli arkadaşların Ana - doluyu fikren kalkındırma arzuları bu yaz gerçekleşeceğinden artık bundan sonrası için sadece plânlı ve gayretli bir, çalışma mevzuu bahistir.

Uyanık ve dikkatli, müte - hammil ve sebatkâr olan gençlerimizin muvaffak olacakla - rına inanıyoruz.

Bu kadar hayırlı, bu kadar müsbet bir dâvada çalışacak olanlara bizden selâm ve sevgi. Yolları açık olsun...

Hikâye

Bir Ölünün Mektubu

M. Çetin Tezcan

Biliyorum mektup beklemezsin benden; çünkü ben öldüm anneciğim, mektup yazılmıyan bir yere gittim. Ölülerin mektup yazmadığını bilirsin.

Burada herkesin bir düşüncesi, bir derdi var. Sağımda yatan bir deniz teğmeni.. Harple boğulmuş; hep nişanlısını düşünür zavallı. Onun yanında mütekait bir memur saçına sakalına bakmadan «kadınsız olmuyor burada insan» diyor. Dün bir kızcağız getirdiler, on yedi, on sekiz yaşlarında.. Korktu, annesini istiyor yanına.

Biz ölüler yalnız rüya görürüz. Ben, her gece sizleri görürüm rüyalarımda; sizlerle konuşur, eğlenir, güler ve ağlarım. Sizler de geceleri rüya görürsünüz, amma bizimkilere benzemez.

Babam hastalığından kurtulmuş, gözlerindeki sertlik yerine sevinç peyda olmuştur; zengindir. Fakirlere para dağıtır. Artık bağımıza yayan değil, araba ile gider gelirsiniz. O her kış su basan evden apartımana taşınmışsınızdır; kapıda taksi bekler. Zengin, göbekli altın gözlüklü beyler ve kürk mantolu hanımlar misafir gelir evinize.

Bu rüyalarda annemi de beraber görürüm; babamın yanındadır. Daima gülen çehresile sanki «biz de zengin olduk» ve göğsünü kabartır, alnı bembeyaz olur «alnımızın akı le» der.

Annem bir şeye sevinir: Çamaşır yıkamak, yemek yapmak, tahta silmek gibi işler yoktur; ezanlara kadar yorulup «oh, bittim Allahım» diye kendini yatağa atmaz. Şimdi evimizde ahçı, hizmetçi, kapıcı vardır, her hafta çamaşıra kadın gelir. Annem boyuna onlara emir verir.

Ya kardeşlerim neler görür rüyalarında? Bir tane değil ki üç tane.. Olsun, çok çocuklu aileleri severim ben. Evlenseydim beş çocuktan aşağı yapmıyacaktım; olmadı.

Doğan imtihana girmiş; hocaları epeyce terletmişler. Zeki çocuktur; az çalışır çok başarır. Muhakkak hepsine cevap vermiştir.

Zeki olduğu kadar yamandır da. Dersten sonra doğru asfalt yola, kızlara lâf atmağa, şakalaşmağa gider. Oradan da futbol sahasına... Akşama kadar top oynar, sahada unutur kendini. Ezan okunur. Yüzü gözü kan ter içinde çıkar gelir. Pencereden elini sokup kapıyı açar, sessizce girer içeri, korka korka ayakkaplarını çıkarır; saklar; gene bugün de ayakkabının ya burnu soyulmuş, ya tabanı delinmiştir. Hani hakkı da yok değil adam cağızın. On beş günde bir pençe, üç ayda bir ayakkabı eskir mi?

— Nerde kaldın?.

Babamın gür ve sert sesi işitilir. Annem hemen atılır: «Hocaları bırakmamış» der. Yutar mı? Doğanın ödü kopar getir ayakkaplarını diyecek diye.. Pijamalarını giyer; sanki top oynayan o değilmiş gibi gelir oturur.

Ya Vedat? O da rüya görür geceleri. Terzide haşır neşirdir. Bugün de bir şey öğrenmiş, yorulmuştur. Sofrada, bayağı, iş yapan adamların rahatlığı, gururu, zanaatkâr ciddiyeti farkedilir yüzünde. Hemen yatar. Belki o zavallı hiç rüya görmez. Görse bile üstü açık kalmıştır. Uçurumlardan yuvarlanır, devlerle boğuşur, eşkiyalardan kaçar; bağırmak ister, bağıramaz. Korku ile uyanır. Ayak üstü bir kaç lokma.. Doğru işine...

Sen küçük Ayhan neler görürsün rüyalarında ne bileyim. Hem senin rüyan da olmaz. Asıl sen rüyayı, en büyük rüyayı elin para tuttuğu, çoluk çocuğa karıştığın zaman göreceksin. Şimdi sen uyu.

Ya anneciğim, sizlerle uğraşırım gece gündüz. Bilmem sizler de beni görür müsünüz? Ayhanın rüyasına girdisem muhakkak korkmuştur. Anneciğim diye sarılır. Bak ben hile anneciğim diyorum arada sırada; sizin dünyanızdan yadigâr; babam, kardeşlerim gücenmesinler; hepinizi severim.. Ağlamağa başlar yavrucak. Ölülerden kim korkmaz ki..

Amcamın öldüğü günü hatırlıyorum. Bugünkü gibi bilirim nasıl korktuğumu. Mektepten dönüyordum, ilk mektepten; üçüncü sınıftaydım. Yolda teyzemi gördüm. Ağlıyordu. O söyledi: Amcam ölmüş. Eve gitmeğe korktum, o gündenberi korkarım ölülerden. Ölü bahsi açılınca elimde olmadan titrerim. Siz de titrersiniz insanoğulları. Amma bu ölünceye kadar devam eder, sonra siz de alışırsınız. İnsan nelere alışmaz ki...

Burada çok rahatım anneciğim. Şan, şeref; etiket; zengin, fakir yok, karışan eden de yok. Elimde olmıyarak arada bir dünyaya dönmek istemesem.

Buralarda havalar soğumağa başladı; sizin oralar sıcaktır. Coğrafya dersinde okumuştum; yazın toprağın altı soğuk, kışın sıcak olurmuş. Oradan kalmış hatırımda. Desene güzelim yaz günlerine kavuştunuz. Bağlara taşınmışsınızdır. Nasıl, bu sene üzüm var mı bari?. Allah yüzünüzü güldürsün. Ben bilirim sizin nasıl geçindiğinizi. Her memur gibi, ayın yirmisi dedi mi babamın cebinde para kalmaz. O bağlar da olmasa.. Gediz gene öyle mütevekkil, ağır başlı mı akıyor? Kış gelince coşuyor mu gene? Hatırıma geldi: Doğanı boğulurken kurtarmıştım. Siz de hatırlarsınız belki? 37 de galiba. Canhavlile öyle çırpınıyordu ki.. Hey gidi... Nasıl olsa öleceksin kardeşim, nasıl olsa..

Geçen gün böcekler gözlerimi yedi. Dünyanızda olsaydım doğrusu çok üzerdi beni kör olmak. Burada gözsüz de yaşıyor insan. Önüm, sağım, solum her taraf toprak anneciğim. Bununla beraber halimden memnunum. İnsan ölünce şükür demesini öğreniyor. Fakat senin o güzelim zeytinyağlı dolmalarını nasıl unuturum tadı hâlâ dilimde. Kardeşlerimden gizli bir tanecik fazla verirdin bana..

Nasıl öldüğümü merak etmişsinizdir. Anlatayım:

İkinciteşrinin sonlarına doğru, güzel bir sonbahar günüydü. Hava o kadar güzeldi ki paltomu bile almadım. Aksilik bu ya birden gök gürlemeğe yağmur yağmağa başladı. Yağdı, yağdı.. İçime kadar işledi. Eve geldim; Madam yoktu. Pansiyon arkadaşım Refik Adapazara annesini görmeğe gitmişti. Son günlerde parasızdım, kömür de kalmamıştı. Velhasıl üşümüşüm. Hastanede on beş gün yattım. Doktorlar zatülcenp dediler. Ondan sonrası malûm: Ölmüşüm. Size bildirmişlerdir.

Ah bilseydim çıkar mıydım anneciğim, çıkar mıydım öyle paltosuz. Kendime de kızmıyor değilim: Sen zaten hastalıklı adamın birisin; paltosuz dolaşmak senin neyine. Neyse oldu bir defa. İşin aksi tarafı tekrar dönmek yok dünyaya.. En çok üzüldüğüm de bu; hayata doymadan öldük. Bazan da öldüğüme seviniyorum. Nasıl olsa insan ölecek değil mi diyorum. Tabiî bunlar teselli. Fakat daha işlerim vardı orada; daha gezebilir, eğlenebilir, sevebilirdim ve hattâ evlenebilirdim de. Çocuklarım olurdu; bir kız bir oğlan, kıvırcık saçlı çocuklarım. Akşam üstü ellerinden tutup gezdirirdim.

O gün hepiniz ağladınız.. Yalnız babam ağlamadı. Ölüm haberini okuyunca içinden yandı, eridi adamcağız. Bütün ümitleri bendeydi; kendi hastalığını unuttu. Uykuları kaçtı. Sen hep ağladın benim iyi kalbli anneciğim. Küçükler korkup bir kenara çekildiler. Yemek yemek hiç birinizin hatırına gelmedi; Ayhan bile mamasını unuttu. Ölüm evimize sinmişti.

Az kaldı unutuyordum: Şu yeşil boyalı evdeki kızı da bilirsin. Hani ceplerimi boşaltırken fotoğrafına gözün ilişmişti. Şu, çarşıya giderken sağ kolda iki katlı ev.. Belki öldüğümü bilmiyordur zavallı.. Söyleyiverin. Zaten bunlar boş, hepsi boş.. Unutsun beni.

Fazla yazdım anneciğim. Burada susmak lâzım; gece yaklaşıyor. Cinler, periler nerdeyse çıkar gelir; sizlerle konuştuğumu görmesinler; kızarlar sonra.. Şimdilik hoşça kalın..

Şu Gördüğüm Kuşcağız

UÇARKEN KARNI ACIKMIŞ
GELMİŞ CADDEYE KONMUŞ
ARANMIŞ
TARANMIŞ
BİR ARPA TANESİ BULMUŞ
ŞU GÖRDÜĞÜM KUŞCAĞIZ
YA İNSAN OLSAYMIŞ!.

Orhon M. ARIBURNU

Şiir Halk Hizmetinde mi ?

İbrahim Zeki Burdurlu

Bugün, şiirin halk hizmetinde olmasını istiyen ve şiirin bu ülkede alınteri dökmesinin esas ödev olduğunu söyliyenler var. Bu fikre karşı, şiirin halk hizmetine giremiyeceğini, şiiri anlamak için bazı ilk hazırlıkların yapılmış olmasının tadalma bakımından önemli olduğunu ileri sürenler var. Kimisi de şiirin, sadece şiir olduğunu, onun hizmet işinin ikinci derecede mütalâa edileceğini söylüyor. Bazı yazarlar ise, Türkiye'de okuyucu sayısının pek az olduğunu hatırlatarak bu gibi fikir yürütmelerin yersiz olduğunu hatırlatıyorlar.

Bizce bu fikirlerin hepsi de doğru. Şiir halk hizmetine girebilir, yerine, zamana, okuyana göre; şiir muayyen bir kültür seviyesi istiyebilir, gene yere, zamana, insana göre, şiirin Türkiye'de okunmadığı ise çok acıklı bir gerçektir.

Orta okul sınıflarında bulunan öğrencilere vermek için aradığımız dörtbaşı mamur şiirlerin sayısı fazla kabarık değildir. Dörtbaşı mamur, ne dediği belli, duygu ve düşüncede bir gelişme yaratarak, bir zevk uyandıran şiirleri öğrenciler de beğeniyorlar. Bu deneme bir bakıma sakat bir denemedir. 12-15 yaş arasındaki çocukların şiir anlayışları, şiirden zevk alma durumları ne dereceye kadar tabiî olabilir? Fakat onlar Yahya Kemal Beyatlı'nın «Sessiz Gemi» sini, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın «Hatıraltına» sını, Ahmet Muhip Dranas'ın «Fabriye Ablas» sını, Ahmet Kutsi Tecer'in «Ölü» sünü, Cahit Sıtkı Tarancı'nın «Otuz beş yaş» ını, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın «Bu eller miydi?» sini, Orhan Veli Kanık'ın «İstanbul Türküsü» nü, Orhan Şaik Gökay'ın «Bu vatan kimin?» ini, Behçet Kemal Çağlar'ın «Kanıma giren bahar» ını, Cahit Külebi'nin «Hikâye» sini beğendiler. Gerçekten, bu şiirlerin dış ve iç yapılarında, bir olgunluk, bir dörtbaşı mamurluk vardır. Bir kompozisyon esasının bulunmadığı şiirler onlarda bir etki bırakmadı, dağınık, perişan mısraları beğenmediler, sevmediler.

Bu denemeyi köylerde yapmayı düşündüm. Burdur köylerinde zaman zaman yaptığımız dolaşmalarda, yanıma aldığım kitap ve defterlerden, dergilerden köylülere şiirler okudum. Dinleyenler arasında, okuma - yazma bilmiyenler, üç ve beş sınıflı köy okullarını bitirenler, askerde, onbaşılık, çavuşluk etmiş olanlar vardı. Köylülere, Y. Kemal Beyatlı, A. Hamdi Tanpınar, A. Muhip Dranas, F. Hüsnü Dağlarca ağır geldi. A. Kutsi Tecer'den «Halay, Davul, Ölü», Behçet Kemal Çağlar'dan «Atatürk'e Ağıt», Âşık Veysel'den «Toprak», Zeki Ömer Defne'den «Erzincan», Kemalettin Kamu'dan «Bingöl Çobanları», Ömer Bedrettin'den «Yayla Dumanı», Arif Nihat Asya'dan «Gurbet», Cahit Külebi'den «Mehmet Ali», Orhan Veli'den «Vesikalı Yarim», Halil Soyuer'den «Dedim», Osman Attilâ'dan «Hürriyet», Mehmet Çakırtaş'tan «Bugün» şiirlerini beğendiler. Daha sonra onlara, Karacaoğlan, Dadaloğlu, Yunus Emre'den parçalar okudum. Bu parçaları da beğendiler. Köylülerin yavan, kekre buldukları şiirler de çıktı.

Köylülere bu çeşit yazıları okuyup okumadıklarını sordum. Alacağım cevabı biliyordum. Pek azı, «Aşık Kerem» i okuduklarını, resimli halk gazetelerindeki isyasi manzumeleri gördüklerini söylediler. Halk şairlerini bilmiyorlardı. Kayseri'nin bir kaç köyünde Âşık Veysel'in kitabını görmüştüm.

Şiirin halkın hizmetine girmesi fikrinin savunmasını yapmak, bizce boş bir zahmettir. Çünkü, bizde şiir, maalesef okunmuyor. Çıkan şiir kitabı da okuyucusunun eline ulaşamıyor. 15,000 nüfuslu bir şehirde, kitap okuyanların sayısı 25 i geçmez. Bu sayıyı küçülterek ilçe, bucak ve köylere tatbik edelim, sonuç tüyler ürpertecek derecede korkunçtur.

Şiir, yazılacak, dergi ve kitaplara basılacak, ancak bir şiir kitabı en az 500, en çok 3000 kişi tarafından okunacaktır. Bu şekilde, şiir nasıl olur da halk hizmetine girebilir?

Bu soruyu burada bırakıp, aydınlarımız, şiirin neden okuyucu bulamadığı fikri üzerinde düşünmelidirler. Halkı okutmak, aydını okutmak, hattâ, şiir, hikâye, roman yazarlarını okutmak için çalışmalıyız. Nasıl çalışmalı? Nasıl okutmalı? İşte en büyük soru..

TİYATRO :

Ankara Tiyatro Festivali

Sami ÇELENK

Şimdi okuyucularım «Türk İngiliz müzik festivali» nden haberimiz var amma bir de tiyatro festivali olduğunu bilmiyorduk diyecekler. Fakat kendilerine, başkentimizin kuruluştan beri görmediği bir tiyatro faaliyetine sahne olduğunu, yani bir mayıs ayı içinde «Sevil Berberi» operası, «Köroğlu», «Sözün Kısası» ve «Jean Cocteau» trupunun temsilleri ile Ertuğrul Muhsinin oynadığı «Büyük Baba» gibi yarım düzineyi aşan temsiller seyrettiğini söylersem, «Ankarada tiyatro festivali» tabirimi haklı bulacaklardır. Festivalin bütün teferruatını buraya sığdıramamın imkânsızlığını okuyucuların takdir ederler. Bununla beraber kendilerine hepsinden birer parça bahsetmeğe çalışacağım.

SEVİL BERBERİ:

Baumarchais'nin önce opera olarak kaleme alıp kendisinin bizzat bestelediği, sonra bir komedi haline sokup bunun üzerinde de iki defa değişiklik yaptığı ve nihayet bir çok besteleri bulunan «Sevil Berberi» ancak, Cesare Sterbini'nin meydana getirdiği Libretto'nun Gioacchino Rossini'nin dehâsile dile gelmesinden sonra opera edebiyatının şaheserleri arasına girmiştir. Mevzuu, vesayeti altında bulunan güzel Rozina ile evlenmeyi kafasına koymuş, hasis ve nefsine düşkün, ihtiyar doktor Bartolo'nun, Rosina ve sevgilisi Kont Almaviya'nın akıl hocası Figaro tarafından atlatılarak, iki sevgilinin evlenmesi ve gün görmemiş haciya dönen ihtiyar doktorun da kadere boyun eğmesinden ibaret olan «Sevil Berberi» Devlet tiyatrosunda Renato Mordo tarafından sahneye konmuştur.

Hemencecik ilâve edelim ki Mordo'dan fazl etiğimizi gene bulamadık. Mordo Sevil Berberini bize hafif meşrep bir komedi gibi takdim etti. Nurullah Ataç üstadımız kızacak amma doğruyu söylemek lâzımsa, hiraz daha ciddi bir anlayışla ve buna rağmen bir opera komik olarak sahneye konması bize daha uygun görünüyor; yoksa bir «vodvil» olarak değil.

Oyuncular için ayrı ayrı bir şeyler söylemeğe lüzum görmüyoruz. Zira aşağı yukarı hepsinde ayni eksikler göze çarpıyor. Başta ses olmayışı, ikinci olarak ta kendilerini yalnız müziğe verip oyuna pek aldırış etmemeleri, daha doğrusu oynamak değil de taklit yapmaları hepsi için söylenebilir. Figaro ile Rosina içlerinde gene en iyileriydi. Fakat opera gibi güç bir sanatın bir kaç günlük emekçisi olan gençlerimizden ilk hamlede sanatlarının zirvesine ulaşmalarını istemek haksızlık olur. Verdikleri ile kanaatkâr ve gelecekleri̇nden ümitli olalım.

KÖROĞLU :

Ahmet Kutsi Tecer'in «Köroğlu» su bir tiyatro eseri değildir. Bu itibarla üzerinde fazla durmağa lüzum görmüyoruz. Yalnız şu kadarını söyleyelim ki, Köroğlu temsili Tecer'in bir destan denemesinden alınarak sahneye konmuş bir kaç tablodan ibarettir. Destanın muvaffakiyeti bahsinde de, içtimai felsefe bakımından ele alınması gereken ve Anadolunun dört bucağında, halkın ve hakkın, zulüm ve tehakküme karşı isyanını temsil eden Köroğlu'nun, mitolojik bir hüviyetle ortaya konmak istenmesinin ne dereceye kadar doğru olduğu meselesini folklorcularımıza bırakalım.

BÜYÜK BABA :

Kırkıncı sanat yılını kutladığımız büyük tiyatro adamı Ertuğrul Muhsin, bu kutlamamıza en güzel bir teşekkürle mukabele etti ve bize uzun zamandır hasretini çektiğimiz bir tiyatro ziyafeti verdi.

«Büyük Baba» da sanatın, insanî beşeri bütün kusurlardan sıyırıp, ideal bir varlık haline yaklaştıran eşsiz zevkini yudum yudum ve kana kana içtik.

Hayat ve ölüm düalizmi'i üzerine kurulmuş olan «Büyük Baba» yı hulâsa edersek; oğlu ile gelinini ve sonra da karısını kaybedip küçük torunu ile başbaşa kalan, hayata candan bağlı, torununa âdeta âşık onu hayata kendi elile, istediği gibi yetiştirmek isteyen bir ihtiyarın, bir tesadüf, daha doğrusu bir kurnazlıkla Azraili hükmü altına alması, dünyada ölümsüzlüğü temin etmesi ve fakat bu muvaffakiyetine inanamadığı insanlar tarafından; deli olarak tımarhaneye gönderilmek ve sevgili torununu nefret ettiği bir kadının vesayetine vermek tehdidi altında, kendi elile Azraili serbest bırakıp ona teslim olmağa mecbur edilmesinin dramıdır.

Bu en büyük problem üzerinde bizi üç saat müddetle, bazan güldüren, bazan ağlatan, fakat en çok düşündüren sanatkârlarımız hakkında, başta büyük üstaları olduğu halde hepsi harikulâdeydiler diyebiliriz. Cüneyt, Melek, Nüzhet, Muazzez, hele o ismini bilmediğimiz mini mini aktris ve nihayet Ertuğrul Muhsin, bize, birinci kemanından sonuncu sazına kadar birinci sınıf bir orkestradan nefis bir senfoni takdim ettiler. Üstad sağ olsun ve Türk tiyatrosunun başında daim olsun.

SÖZÜN KISASI :

Küçük tiyatroda oynanan «Sözün Kısası» na gelince; kısaca konu şudur: Gayet temiz, sâf ve ağırbaşlı, fakat son derece kalıbık bir öğretmen olan Aşir Okutur, kitaplarını karıştırırken talebeliğinde yazmış olduğu bir piyes bulur. Tam o sırada kasabaya gelen bir tulûat kumpanyasının şarlatan müdürü, kasabanın kalbur üstü simaları arasında saydığı öğretmenin evine bilet satmak için gelir. Fakat daha öğretmeni görmeden hizmetçisinden çocuklukta yazılan piyesi öğrenir ve öğretmenin piyesini oynarsa bütün kasabanın tiyatrosuna akın edeceğini hesaplıyarak her çareye başvurup bu piyesi oynamağa karar verir. Nihayet öğretmeni kandırır. Sâf öğretmenimiz kaplıcalarda olan karısının yokluğundan istifade ederek bu tecrübeye razı olur. Fakat birdenbire karısı çıkagelir. Piyesin oynandığı akşam karısının duymaması ve damadı ile beraber temsilde bulunmak üzere evden kaçabilmek için bir çok hilelere başvurulur. Temsilin birinci, ikinci perdeleri büyük bir rezalet olur. Müellifimiz utancından eve kaçar. Evde de foyaları meydana çıkmıştır. Teessürüne son yoktur. Fakat ertesi günü temsilin üçüncü ve dördüncü perdelerinin parlak bir başarı kazandığı haberi gelir. Bu anda piyes yazarı öğretmenimiz biraz gururlanır ve evinde iadei itibar etmek üzeredir ki, tulûatçıların üçüncü ve dördüncü perdede öğretmenin piyesini bırakıp «Finten» i oynadıkları ve onun alkışlandığı öğrenilir.

Salih Canar'ın bu yıl yansı öğretmenden açıldı. 50 defa temsil edilen Cevat Fehmi'nin «Paydos» undaki öğretmenden sonra hemen hemen ayni karakterdeki öğretmen Aşir Okutur'u da büyük bir muvaffakıyetle, duyarak oynuyor, hayır hayır yaşıyordu. Üç saat takip ettiğimiz Aşir Okutur'un hareketlerinde, konuşmasında ne bir eksik, ne bir fazla göremedik. Artık ölçülü oyun deyince aklımıza Salih gelecek. Öğretmenin karısı rolünde Meliha Gökçer, damadı Nuri rolünde Umran Uzman kusursuz oynuyorlardı. Haşim Hekimoğlu, tiyatro müdürü Bikes Ağlar'ı güzel tahlil etmiş; fakat bu rol üzerinde, kusursuz dikilmiş olsa da yeni olduğu için iyice oturmamış bir elbiseye benziyordu. Tabii buna diksiyonunun bozukluğun da ilâve etmeliyiz. Fakat netice olarak Küçük Tiyatroda güzel bir komedi daha seyrettik.

MUM

Mum yanıyor, zaman yanıyordu..
Bir tarafındakiler gülüyor,
Bir tarafındakiler ağlıyordu.
Biri vardı aralarında..
Düşünüyor, hayata bakıyordu.

Mum yanıyor, zaman yanıyordu
Erzurumun köylerinde.
Akşamın ve sabahın erken olduğu
Alibaba dağının eteklerinde
Geniş vakitler yaşanıyordu.

Mum yanıyor, zaman yanıyordu
Hasankale ovasında.
Geceye karşıydı karlı Palandökenler.
Bir adam vardı hayallerin ortasında..
Kar kadar beyazdı ümitler.

Bu adam üç bin on beşte
Yunan medeniyetini okuyordu.
Kaldırıp başını kitaplardan
Kervanlaşmış dağlara bakıyordu..
Bakınca akşam oluyordu.

Hasankale ovasında, Kuruderede
Kilometreler santimleşiyor.
Santimler asırlaşıyordu..
Güneşe ve geceye karşıydı karlı Palandökenler
O adam hayata bakıyordu.

Bir tarafta ağlayanlar, bir tarafta gülenler..
Bir tarafta bunlar için ölenler..
Mum yanıyor, zaman yanıyordu.
Mumun alevi titriyor.
Ümidin alevi titremiyordu.

Özdemir ASAF

Antoloji, Yapmak, Antolojiye Girmek

(Baştarafı 1 inci sayfada)

«Antoloji yapanın karşılaştığı bir çok zorluklar vardır. Bu zorluklar yenildiği ölçüde başarılı bir eser ortaya çıkar. Bir de bundan başka fakat bu işle çok yakından ilgili olarak bir «Antoloji» ye girmek meselesi vardır. Bu, Antoloji yapan adamdan ziyade eser veren adamı yani sanatçıyı düşündürür. Antolojiye girmek bir devrin şiir zevkini temsil edenler arasına katılmak demektir. Antolojiye girebilen sanatçı, sanat tarihinde bir rolü olan kişidir. Daha doğrusu rolü olabilecek kişidir. Onun için «Antoloji» yapan adamın elinde sağlam ölçüler bulunmalı ve sanat alanında müsbet ve ileri bir fonksiyonu olmayan kimseleri «Antoloji» ye sokmamalıdır. Bu iş ne kadar çetin olursa «Antoloji»ye o kadar az fakat durumu sağlam sanatçı girer. Buna mukabil kolay olduğu nisbette de kalitesiz pek çok kimselerin kitabı doldurmasiyle yukarıda anlattığımız gibi bir enflasyon meydana gelir.

Sanatçının kafasında «Antoloji»ye girmek bir iş, bir mesele olmalıdır. Kendisini ancak, büyük ve kuvvetli eserlerle kabul ettireceğine inanan sanatçı, daha büyük bir gayretle çalışacaktır. Görülüyor ki Antoloji sanatçının çalışması üzerinde müessirdir. Onun bu yapıcı tesirini kurmak ve devam ettirmek lâzımdır. Bu işte ne kadar dikkat ve itina gösterirsek, yetişmekte olan sanatçılarımızdan da o nisbette iyi neticeler alırız. Bugün yeni edebiyatımızın kalitesizliğinden şikâyet eden sesler duyuyoruz. Şikâyetlerin haklı mı yoksa haksız mı olduğunu münakaşa edecek değiliz. Böyle bir olay karşısında ilk olarak sorumlu kişileri tesbit etmek zorundayız. Bu münasebetle bazı eleştirmecilerin adını hatırlamakla beraber, neticeden yalnız onları mesul tutmanın doğru olmıyacağını, bu işte o eleştirmecilerle beraber bir takım «Antoloji» yazarlarını da hesaba katmak gerektiğini belirtmek isteriz.

Gönen Köy Enstitüsü öğrencilerinden bir grup

Bir Çocuk İçin

Sebepsiz değildir ağlayışın,
Korkuttu mu seni rüyalar,
Devler mi gördün?.
Taşlar mı yağdı başına?
Yalınayak mı koştun?
Korkmasaydın yavrucak, korkmasaydın.

Tekrar uyuyuver yavrucuğum,
Yumulsun uykulu gözlerin!
Ninni söylerken anacığın
Bebek rüyalar gör çocuğum!.

Celâl KEYYÂLİ

ANADOLUNUN KADERİ

— Fakir Baykurt'a —

Hasad zamanı yakın
Yakın olmasına yakındır.
Gelen olmaz, gülen olmaz
Bizim köyde açlıktan ölünür.

Ankaraya yayan gidilir yayan
Yalağın yorganındır omzunda
Yollarda döğün ağrır delikanlım!
Hele bir var sen Ankaraya!
Kocaman binalar yapılıyor
Bir köyü içine alır dersin.

Ulam ulam köylerimizdir
Terkedilmiş hali var evlerin.
Kocaları şehirliye ırgat gitmiş kadınlar.
Çocuklar, gülmeyen çocuklar!
Oyun sarmıyor hiç birini
Donsuz bacaklarının üstünde
Açaçına dikilmeye mahkûm edildiler.

Yirmi dört saat öte tren uğrar
Jandarma yollar, tahsildar yollar hükümet.
Hasad zamanı yakın,
Yakın olmasına yakındır.

Oğuz Harzem

Dörütmen için Dörüt

O. AKTÜREL

Düne bakarak bugünkü yazınımızda bir gelişme, ilerleme olduğundan şüphe edilmez. Şiir de olsun, öyküde olsun başarılı büyük - büyük - adımlar altında. Ancak bugünkü yazınımızda da hep o hastalık sürüp gidiyor: Ozanların, öykücülerin, eleştirmecilerin birbirleri için yazmaları, birbirleri ni kullamaları hastalığı.. Adına «Dörütmen için dörüt» diyoruz.

Türlü dergilerde çıkan eleştirme yazılarında, çoğu aynı zamanda ozan, ya öykücü olan, genç eleştirmecilerin işin kolayına gittikleri, ucuz yazına kapıldıkları görülüyor. M. M. Toesca'nın dediği gibi 1) Eleştirilecek betiğin yazarı arkadaşlardan, gönüldeşlerden biridir: On satır övgü! 2) Yağılardan biridir: On satır yergi!. 3) Ad yapmış, sözü geçer güçlü kişilerdir: Dokunmağa gelmez! «Bilmem hangi betiğin ünlü yazarı» gibisinden bir iki söz, biraz yaltaklık, kem.. küm!.

Bu yolda eleştirmeci bir şey kazanmış olmuyor. Tam tersine inandırma gücünü yitiriyor. Daha kötüsü çokluk onu okumaz oluyor. Böylelikle eleştirmecinin yazısını okuyacak salt yazarlar kalıyor.

Bu yoldaki eleştirmenin yazımıza vereceği dokuncayı bir an önce sezelim, kavrayalım: yayınlanan dergilerin, betiklerin sürümü 1500 - 2000 i geçmiyor diye yakınmak, çokluğu ilgisizlik, anlayışsızlıkla suçlamak boştur. Yazarlar birbirlerini «görmeyi», eleştirmecilerle, benzerlerine beğendirmek için yazmayı bırakıp çokluğa yönelmelidirler. Yazarın ödevi ülkenin kaderine eğilmek, halkı dile getirmek ise, kaygısı da halka, çokluğa aytayan (hitap eden) gerçek dörüt yapısı yaratmanın yollarını aramak olmalıdır. Düzen değişti. Artık yeni ve ileri bir dörüt anlayışımız, açun görüşümüz olmalıdır. Bugün, yarın alanında, dörüt yolunda, halk, toplumun çoğunluğunu küçümsemek, dörütü küçümsemek olur. Dörütü yeğnisiyen, küçümseyen salt gönül eğlemek, gönül almak için yazıyorsa kendine saklasın yazılarını; kimsenin bir beklediği yok öylesinden.

Kıyamadık Öğretmenim

Eğitim Başımızdan Dinlemiştim

Mevlût KOCA

İşlerimizin çok sıkıştığı günlerde idi; bir taraftan çocukların izin zamanları yaklaşmış, diğer taraftan mahsul ele gelmişti. Ekin derme işlerine her gün belli sayıda öğrenci ayırabiliyorduk. Kalanları okulun diğer önemli işlerine ayırmıştık. Zaten mevcudumuz az olduğundan günlük iş ekiplerinden bir elemanın eksikliği bile hissediliyordu. Bu durum karşısında her ekipten birer ikişer kısarak tarım ekibini takviye etsek bile kazancımız pek fazla bir şey olmıyacaktı. İzin gününden evvel mahsulü hiç değilse harmana biriktiremediğimiz takdirde tarlada çürütmemiz ihtimali vardı. Çocukları izine geç gönderemezdik; çünkü o zaman da derslere zamanında başlıyamıyacaktık.

Bir sabah tarım öğretmenile konuşa konuşa iş sahalarına kadar indim. Yolda onun fikirlerini öğrendim. Dönüşte öğrencilerle bir toplantı yaparak vaziyeti onlara da izah ettim. Anlaştık..

Kararımız şu idi: Tarım öğretmeninin bir haftada zor bi ter dediği buğdayı bir gün gece den giderek akşama kadar mutlaka bitirecektik. Diğer işlerden ancak bir gün kaybedecek, buna karşılık tarımdan bir hafta kazanmış olacaktık. Ne müdürün, ne diğer öğretmenlerin bir şeyden - iş bitinceye kadar - haberleri olmıyacaktı. Toplantıdan dağılırken onların yağız çehrelerinde yarınki zaferlerinin kıvanç ve parıltılarını görmek mümkündü.

Erken kalkabilmek için o akşam yemekten sonraki okuma saatini yapmadık. Nöbetçi öğretmenini yatakhanelere gönderdim. Ben de doğru tarım öğretmenini buldum. Meseleyi ona da izah ettim; anlaşmakta güçlük çekmedik. Sabahtan itibaren tarım işlerini ben üzerime alıyordum. Yatakhaneleri dolaşırken daha uyumamış olanların sayısını hayli kabarık görmüştüm. Bunu (yatzili) nin erken çalışına yorarak üzerinde fazla düşünmedim. İyi geceler diledim ve ayrıldım. Benim de erken yatmam gerekiyordu.

Meydanlıktaki gürültülerden uyandım. Çocuklar gidiyor galiba, diyerek pijama ile kapının önüne çıktım. Vakit pek erken sayılamazdı. Hattâ geç bile kalmışız diye düşünüyordum. Meydandaki kalabalıkta işe hazırlanmış bir küme vaziyeti yoktu. Ben içlerinden birini çağırmaya hazırlanırken kalabalıktan bir kaç kişi ayrılarak bana doğru yürüdüler. Selâmlaştık. Ellerindeki muntazam bağlanmış bir buğday demetini önüme atarak:

— Düşmanlarımızın ömrü de bu kadar olsun eğitimbaşımız.

Şimdi meseleyi anlamıştım. Birlikte tarım öğretmenine ve müdüre oynayacağımız oyunu onlar bana da oynamışlardı. Beni uyuttuktan sonra kalkmış ve buğday tarlasına gitmişlerdi. Akşamki uyumayanların derdi de buymuş. Tabiî sabaha kalmadan hallıyarak geri de dönmüşlerdi. Doğrusunu ne saklayayım: Beni çağırmayışlarına o anda içerledim, hattâ biraz da kızdım. Hepsinin toplanmaları için işaret verdim. Toplantıda teşekkürlerimi bildirdikten sonra biraz sitemlice:

— Beni niçin çağırmadınız? dedim.

Verdikleri cevabı öğretmenlik hayatımın en kutsal anıları arasında sakladım, belki de mezara götüreceğim bir kaç anının arasında bu cevap ta bulunacaktır. Kabahatli olmak ihtimali ile işlerini bitirmekten doğan kıvanç arasında - tatlı ve ılık bir sesle - içlerinden bir kaçı atılarak:

— Kıyamadık öğretmenim.. dediler.

Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden:
Mehmet AKUZUN

Sekreter
Sabahattin Hüsnü

Adres:
P. K. 445 İstanbul

Not: Her türlü müracaat sekreter adına yapılmalıdır.

Basıldığı yer: Ülkü Basımevi

Ülkücülük Ve Bazı Yurt Gazeteleri

Mehmet TÜRKERİ

İstanbul'da bir dergi, bir gazete çıkarmanın ne denlü çapraşık, yorucu bir iş olduğunu biliyorum. Üstelik bunun satılması, dağıtımı dile gelmez zorluklar taşır. Ya yurdun ötesinde, berisinde muntazaman yayınlanan minnacık gazeteler? Onları kimler nasıl çıkarır, hep merak ederdim. Bu merakla gittiğim yerlerde hep gazete idarehanelerini dolaştım, sahiplerile konuştum. Çoğu genç, ülkü, inan sahibi arkadaşlar. Kârdan çok bu ülkü, bu inana sarılmışlar.

Böylesi gazetelerden ikisi elime geçince onlardan söz etmeden yapamazdım. İlki İpsala'da çıkarılan haftalık «Vatandaş» gazetesi. Vatandaş'ı çıkaranlar bir Dünya Devleti kurulması, daha doğrusu bir dünya barışı fikrini savunmaktadırlar. Hattâ hiç tanımadığım bu arkadaşlar genç şair Mümtaz Soysal'ın Edebiyat Dünyası'nın 16 ncı sayısında yayınlanan 2000 yılının insanları adlı şiiri ilk sayfalarına iktibas etmek suretile dâvalarına samimiyetle bağlı olduklarını bize anlatmış bulunuyorlar.

Sözünü edeceğim ikinci gazete Tirebolu'da çıkarılmaktadır. Adı: Öğretmen gazetesi. 15 günde bir çıkarılan bu gazetenin de ideali öğretmenler konusundadır. Gazetenin elimize geçen 8 inci sayısı baştan aşağı Öğretmen - Okul - Öğrenci konularile donatılmıştır. Zaten gazeteyi çıkaran da bir öğretmen: Arif Ünal. Şüphesiz öğretmenler de io-san. Onların da hepimiz gibi dertleri, istekleri vardır. Öğretmen arkadaşların dileklerine tercüman olması Öğretmen gazetesine ayrı bir değer vermektedir.

Yalnız bu iki gazeteyi değil, böyle bir değeri ve inanışı olan bütün yurt gazetelerini fırsat buldukça okumanın ölçüsüz faydasına inanıyorum.

DERGİLER VE KİTAPLAR

Mümtaz Zeki'nin şiirlerini ilk önceleri Uyanış (Servetifünun) ve Ses dergilerinde okuyup sevmiştim. Sonraları kendisile dostluğumuz, arkadaşlığımız da oldu. Daha İkinci Dünya Savaşı başlamamıştı. Tasasız, rahat; sakin barış günleri içindeydik. İşte o sıralarda Zekinin şiirleri yurdumuza görülmemiş, uzak memleketlerin, tatlı ve şehvetli iklimlerin sıcak havasını getiriyordu. Bizde; «Parlak vücutlu deniz kızları» nın, «Okyanus gözlü medar kuşları» nın, «Ananas kokulu kızgın Üstüva öğleleri» nin derin özlemini uyandırıyor, kelimelerle meydana getirdiği çok renkli tablolarla bizi hayal yolculuklarına çağırıyordu.

Konularını şimdiye kadar işlenmemiş yönlerde aradığı gibi, mısralarını da daha serbest şekiller içinde örmek istiyordu. Böylece Mümtaz Zeki şiirimize yenilik getirmek ihtiyacını ilk duyanlardan biri olmuş ve Fahir Onger'in «Bugünkü şiirimiz antolojisi» nde pek yerinde olarak işaret ettiği gibi modern sanat cereyanlarının memleketimizde ilk temsilcileri arasına girmiştir.

Şair bir çoğu önceden yazılmış ve çeşitli dergilerde çıkmış şiirlerini son günlerde temiz, zevkli bir kapak içinde «Varyete» adı ile bir kitapçıkta toplamış bulunuyor. «Varyete» yi yıllardan sonra bir eski dostla karşılaşmanın sevincile karışık tekrardan okudum. Bu şiir demeti gerçekten taşıdığı ada hak verdirecek tarzda değişik sahneleri, atmosferleri bir araya getiriyor. Altı bölüme ayrılan otuz dört şiiri okurken şairin geçirdiği eğilimleri, gelişmeleri de takip etmek mümkündür.

«Ömrümüz de biraz Varyeteye benzemiyor mu?» başlıklı ilk bölümdeki; At, Akvaryum, Varyete, Lunapark şiirleri «dadaisme» in bizde ilk örnekleri sayılmış, bunların bugünkü şiirimizin doğuşunda ilerleyişinde etkisi olmuştur.

«Ekzotizm ballı bir meyva - dır» başlığı altında toplanan; Medar Kuşu, Okyanus Rüyası, Garip bir Nostalji, Bir hayal beldesi, Ayrılık adlı beş şiirde Zeki biraz önce söylediğim yabancı ülkelere duyulan o yaman özlemi dile getiriyor, hayalimize yeni görüler, canlı dekorlar seriyor. İşte size gerip bir nostalji'dan rastgele birkaç mısra.

Sıcak yaban yemişleri dolu
Ballı yapışkan eteklerin
Üstüva kokan göğsün,
Üstüvu kokan göğsünün
yemişleri.
Yelkenleri muz kokan sandalların
Hindistan cevizi taşıdığı karşı kıyılar
Ve sularımıza demirliyen
Pipo dumanı dolu seyyah gemileri

Ah bu hayal yolculukları, hangimiz bu çağları yaşamadık? Ayaklarımız bulunduğu yere çakılı da olsa nice kereler gönlümüz bu ölümsüz, erişilmez güzellik ülkelerine kanatlanmak istemedi?

Üçüncü bölümde, Hepimizin Baharı, Bir Şehirden Firar, Bizim Mahallenin Sabahı, Bozcaada, Bir Şehri Tabattür, Limanımız, Yalancılığımız şiirlerini okuyoruz. Artık şair kendi yurdumuzun güzelliklerine, rengine, kokusuna eğilmiştir, bunları temiz, usta bir dille duyuruyor.

«Gürül gürül güneş yağsaydı...» mısraı altında toplanan dördüncü bölümde ise, Masallarımız, Nekahat, Kuyu, Çamaşırlar, Meyhane, Yere göğe dair, Tezat, Gülhane Parkı, Saadet, İliyat, Elma ağacı, Sevgili ağaçlarımız şiirleri yer almış. Hemen hepsinin konusu gündelik yaşayışımızdan, çevremizden alınmış. Günlük isteklerin, duygulanmaların iyimser, rahat bir söylenişini bulan bu şiirlerinde Taşkın bize dünyayı ve yaşamayı biraz daha sevdirmeye çalışıyor. Örneğin Yere, Göğe dair'den bir parça vereyim:

Çok eski bu gökkubbe
Altın çini çakılmadık neresi var?
Ben gene topraktan vazgeçmem
Veren de o, alan da.

Hafakan, Davet, Allaha şükür, Hayran adlı şiirlerin bulunduğu beşinci gölümde de güzel imajların, yaşama sevincinin ve iyimser bir gözle dünyaya bakışın devam ettiğini görüyoruz. Altıncı bölümdeki hece ölçüsü ile yazılmış, Sılcli kızlar bez dokur, Ayvacık panayırı adlı iki şiirle Varyete sona eriyor. Bence, şiirimizin yenilik öncüleri arasında yer almış M. Zeki Taşkın bu iki şiiri kitabına almasaydı daha iyi ederdi. Bu sözümden hece ölçüsünden hoşlanmadığım anlaşılmasın. Sadece, yıkmak için, değiştirmek için ortaya çıktıkları bir tarza sonradan katılmasını tuhaf, lüzumsuz buldum. Yoksa bu iki şiir de, şiir adına yayınlanan bir çok manzumelerden çok daha hoş süslemeler taşıyor.

Son yıllarda kendini daha çok, çocuk piyeslerile radyo skeçleri yazmaya veren Mümtaz Zeki şiir alanında pek görünmüyordu. Varyete'nin arka kapağında - herhalde bu yakınlarda yazdığı - yepyeni bir şiirini buluyoruz. Taşkın bununla artık dadaisme'den Daday'a geçmiştir. Onun memleketimizin güzelliklerine, gerçeklerine eğilişinin sanatına yeni olanaklar (imkânlar), taze güçler katacağına bu şiir iyi bir örnektir. Zira her sanat eserinin süsten, gösterişten çok sağlam bir öze dayanınca daha ömürlü olacağını şair dostum da bilir.

Sonra arkadaşımızın bundan böyle; tahattür, firar, nekahat, iliyat, tezat, namalûm gibi artık ölmüş kelimeleri şiir diline sokmamasını dilemekten de kendimi alamıyorum.

Yeni şiirimizde özel bir yer tutacağı şüphesiz olan Varyete'yi bütün şiirsevenlerin beğenerek okuyacaklarını umarım.

Ahmet KÖKSAL

★

Deniz musikisi: Ümit Yaşar Oğuzcan 1944-1949 yılları arasında muhtelif dergilerde yayınlanan şiirlerini Deniz musikisi (1) adlı küçük bir kitapta toplamış. "Deniz Musikisi", "Bir Şarkı ki", "Sonbahar Düşünceleri" gibi, daha evvelce okuyup sevdiğimiz ve dikkati çeken şiirlerin bulunduğu Deniz Musikisi, Oğuzcan hakkında derli toplu bir fikir veriyor bize.

Hatıra, Ayrılık, Unutma, Karşılaşma, Deniz, Sonbahar gibi eski temaları şiirlerine esas olan Oğuzcan, kolay ve rahat bir söyleyişe erişerek, temalarının eski olmasına rağmen, şiirlerinde yeni olmayı bilmiş; ve kuvvetli bir mısra yapısı olan şair, hayalleri ve içliliğiyle, klâsik şiirin artık bize tat vermiyen konu ve şekil inhisarından ustalıkla sıyrılmayı başarmıştır.

Kitaptaki şiirlerin hemen hemen hepsi güzel ve zevkle okunuyor. Belki, Ümit Yaşar'ı kendi içine gömülmüş, denize, bulutlara, ay ışığına hülyalı hülyalı bakan romantik bir şair olarak göründüğü için tenkit edecekler bulunacaktır. Fakat yüzyıllar boyu insanların etkisinde kaldıkları bu duyguları dile getirmek günah olmasa gerek!

Ümit Yaşar işte bunu yapmak istemiş ve yapmıştır.

★

Yeni Şiir Antolojisi: İsmail Ali Sarar'ın hazırladığı Yeni Şiir Antolojisi (2), Ahmet Muhip Dranas'tan başlıyor ve en genç şairlere kadar uzanıyor. Antolojide 66 şair var. Sarar, Attilâ İlhan'da biten birinci kısmında şairlerin kısaca hayatlarını vererek, şiirleri hakkında da bir kaç söz söylemiş, ikinci kısma aldığı şairlerin ise yalnız kısa bir biyografileriyle yetinmiştir.

Antolojinin incelenmesinden anlıyoruz ki, Sarar bu antolojisinde bir iddiada bulunmamıştır. Onun yaptığı oldukça genç bir nesilden müteaddit dergilerde şiir yayımlayanları bir araya getirmek olmuştur. Bunun için de doğum tarihini esas olarak almış ve 1923 doğumluları da dahil ettiği birinci kısımda şiirler hakkında konuştuğu halde, ikinci kısımda bunu yapmamıştır. Yalnız Kenan Harun ve Attilâ İlhan'ı 925 doğumlu oldukları halde bundan ayrı tutmuştur.

Antolojinin bu iddiasızlığı açık olduğu halde, Şadırvan dergisinde yazdığı bir kritikte Muvaffak Sami Onat; Antolojinin birinci kısmına dahil şairlerin hepsinin şahsiyet olarak kabul edilmiş olduğu zehabına kapılarak haksız bir hücumda bulunmuş ve bir kaç isim sayarak "bunlar da mı şahsiyetini bulmuş şairler?" diye alaylı bir lisan kullanmıştır. Biz Muvaffak Sami'nin isim vermesini hoş bulmadık. Saydıkları içinde, belki büyük ve bir reklâmcılığile şişirilmemiş, ondan ötürü adları fazla duyulmamış olanlar vardır. Fakat Muvaffak Sami, bütün dergileri dikkatle takip etmiş olsaydı, bu noksanlarına rağmen bir Ahmet Ziyaettin'in, bir Şinasi Saba'nın pek çok güzel şiirleri olduğunu görür ve böyle bir ifade kullanmazdı. Ama kabahat kimsede değil, kabahat Sarar'da. İlâhi Sarar! Herkesi alırsın da antolojine, Muvaffak Sami'yi almaz mısın?..

★

Niçin Eğitmen Kursları ve Köy Enstitüleri (3): İsmi biraz çapraşık olsa da, Şevket Gedikoğlunun, Eğitmen Kursları ve Köy Enstitülerinin niçin kurulduklarını ve bu müesselerin memleketimiz için nasıl zarurî ve hayatî kıymette olduklarını yetkiyle anlatan bu değerli eseri, zaten pek fakir olan bu vadide muhakkak ki büyük bir boşluğu dolduracaktır.

"Eğitmen Kursları ve Köy Enstitülerini modern pedagojik ve bilimsel esaslara dayanan kudretli, yapıcı, yaratıcı, millî" kurumlar sayan ve buna inanan Şevket Gedikoğlu, eserini iki büyük bölüme ayırmıştır. Birinci bölümde, nüfus ve bütçe durumundan başlayıp memleketimiz kaynakları incelenmiş ve bu konudaki muhtelif düşüncelere de yer ayrılmıştır. İkinci bölüm daha ziyade eğitmen Kursları ve köy okulları hakkındaki fikirlerin uygulanma şekil ve sonuçlarına ayrılmış ve bu uygulanış hakkında geniş ve tamamlayıcı bilgi verilmiştir.

Bu kıymetli eserin her bakımdan övülmeğe değer olduğunu söylemek isteriz.

AZ. TK

---

(1) Deniz Musikisi. Türk Doğru Yayını, Adana 1949, Fi. 75 Kr.

(2) Yeni Şiir antolojisi. Halitoğlu Yayınevi İstanbul 949. Fi. 100 Kr.

(3) Niçin Eğitmen Kursları ve Köy Enstitüleri, İdeal matbaa ve cilthanesi - Ankara 949. Fi. 175 Kr. Sipariş adresi: Şevket Gedikoğlu, Millî Eğitim md. Burdur.

SEVKİYAT

Kilisenin önünde kuyruk yaptılar bizi
Karadeniz yatar limanda.
Kimimizin arkasında azık torbası,
Kimimizin elinde çanta;
Efkârımızdan türkü söylüyoruz.
Pencereler dolu mu dolu.
Çocuklar bize ayak uydurdular.
Genci, ihtiyarı durgunda yol boyu.
Kadınlar ağladılar.
Kisarna'lı İlyas of of, diye bağırdı!
Büyüdü içimizdeki ağrı.
Hep birden muhacirlik türküsünü tutturduk:
«Oy Karadeniz inim inim inller,
«Aldı da gitti nazlı yâri gemiler.»
Yufka yürekli nineler uğurladı bizi,
Kayıklara dolduk.
Sin sin yağmur yağıyordu.
Öyle durma karşıda gemi, öyle durma!
Soğuksu'lu Musa kasketini denize fırlattı,
Gerisini sorma!..

Muzaffer Esin

Dinî Yayın Üzerine

1908 Meşrutiyet ilânından sonra kavuşulan hürriyetten milletin mezarını kazarak şekilde ilk istifade eden irticai neşriyat oldu. Bu neşriyatın hazırladığı, günden güne beslediği ve cesaret verdiği bir kütle, iğfal edilmiş, şuursuz bir askerî kuvvetin yaman bir müttefiki oldu. Kölüye kulla-nılmış hürriyetin sekiz aylık kanlı ve afyonlu çocuğu 31 Mart'tır.

Bu korkunç canavarın yegâne düşmanı bilgi idi. Bu yüzden ele geçirdikleri mektepli subaylara aman vermediler. Çünkü Meşrutiyet ve hürriyet hareketini onlar başar-mışlardı.

31 Mart'ta Ayasofya meydanında kesif bir askerî kalabalık arasında sarıklı hocalar göze çarpıyordu. Bunlar önlerindeki halka: «Şeriat elden gitti» diye sızlanıyorlar, şuursuz halk kütlesi de «Şeriat isteriz» diye haykırıyordu.

İrticaın aleti şuursuz ve kör bir kütle idi. Bu kör kuvvet memleketin kültür hayatını temsil eden ve içine girmekte bulunduğumuz garp medeniyetini memlekete aşılıyacak olan mektepli subaylardan binlercesine en çirkin ve iğrenç tecavüzlerde bulunduktan sonra bunlardan bir çoğunu şehit etti. Memlekete ileri fikirleri yaymak isteyen gazeteleri yağma etti. O devrin en kıymetli ve vatansever Bakanları olan Nâzım Paşayı, Rıza Paşayı şehit etti. Hüseyin Cahit zannile Lâzkiye mebusu Mehmet Arslan Beyi öldürdü. «Âsar-ı Tevfik zırhlısı kumandanı Ali Kabuli Beyi Yıldız Sarayının ve padişahın gözleri önünde vahşice parça parça etti. (Mehmet Alioğlu, Tasvir, 15 Nisan 949)».

Bugün de bir çok din bezirgânları halkın cehaletinden ve taassubundan istifade ederek milleti ortaçağ karanlığına gömmekle meşguldürler. Varlık dergisinin Ağustos 948 sayısında «Homurdanan irtica» isimli uzun bir makaelmde yolunu sapıtmış dinî neşriyatın hedeflerini: Atatürk'e; tiyatro, resim, heykel gibi güzel sanatlara; medenî kanuna, yeni harflere düşmanlık; saltanat ve hilâfetin hortlamasına, tekke, zâviye ve medreselerin açılmasına, arapça ezan okunmasına, skolastiğe dönülmesine hasret şeklinde en kat'î delil ve vesikalarla özetlemiştim. Daha bir çok Türk yazarının bu yeşil kolera salgını karşısında aynı endişeyi duydukla-rını gözümüze çarpan bazı yazılardan aldığımız örneklerle belirtmeğe çalışacağız.

Nurullah Ataç, bu kabil neşriyatı hür düşünceye karşı bilenmiş bir bıçağa benzetmektedir: «Son aylarda Hacıyağı kokan irili ufaklı bir takım dergiler türedi: Onları gördükçe tüylerim ürperiyor. Boş onlar deyip geçmeyin. Doğru, içleri ipsiz sapsız, karmakarışık, birbirini tutmayan lâkırdılarla dolu; ancak iyi bakarsanız, bütün o boşluklar, bütün o ipsiz sapsız, karmakarışık lâkırdılar arasında bir parıltı sezersiniz: Özgür düşünceye karşı, kısaca düşünceye karşı bilenen bıçakların parıltısı. (Ulus, 29/9/947)».

Y. İsmet Anıl da Anadolunun irticai yayınla inkılâp ve Cumhuriyet düşmanı yapılmıya çalışıldığını belirtmektedir: «Bütün bir fikir ve inkılâp mazisini hiçe sayarak durmadan büyümeye çalışan irtica hastalığı şu üç beş yıl içinde bütün memleketi sarmak dileğindedir. Şimdiye kadar köflenmiş kafalarda barındırılan haris ve şenî istekler, bu surette zehirlerini dökme imkânını arıyorlar. Türlü mecmua ve kitap sahifelerinde meşum ide ve ideolojilerini gerçekleştirmek gayesini güden bir güruh sinsi, sinsi millî benliğimizi kemirerek, henüz tam mânasile normal bir kültür seviyesine ulaşmamış Anadolu'yu inkılâp ve Cumhuriyet düşmanı yapmaya çalışmaktadır. (Bayrak, 28 Şubat 948)».

F. R. Atay ve A. N. Karacan da arapça ezan okuma gibi hareketlerin daha evvel Meclis kürsüsünde yapılan gelişigüzel sözlü yayınlarla hazırlandığı, nihayet patlak verdiği üzerinde bilhassa ısrarla durmaktadırlar: «Biz 25 yıldan beri vicdan sömürücü manevî nüfuz zorbalığını sindirmiştik. Bunu yeniden geçer akçe kılanlar, gene bizler, halkın zayıf damarı dindir, diye onu politikaya alet eden sözde aydınlar değil miyiz? M. Meclisi kürsüsünden arapça ezan okunmuşsa da, şeriatçılık devrinde bıraktığımızı sandığımız tahrikler yapılmamış mıdır? (F. R. Atay, Ulus, 6/2/949)».

«Menemen hâdisesi, Atatürk'ün tarif ettiği gibi, temizlenmiş toprakta her nasılsa sürmüş yabani bir otdu. Fakat Meclisteki ezan hâdisesi, temizlenmiş toprakta yabani bir ot değil, bir müddettenberi hususî surette beslenmiş bir toprakta sürmüş filizlerden biridir. Demek istiyoruz ki, yalnız ektiklerimizi biçiyoruz. Bazı milletvekilleri Meclis kürsüsünü cami minderine çevirmek isterlerse dışarıdan gelen bazı adamların da, sâmiin locasını minare şerefelerine... hayret edilecek hiç bir şey yoktur. (A. N. Karacan, Tan, 7 Şubat 949)»

Nihayet M. Baha Pars 26 Şubat 949 da M. Eğ. bütçesi görüşülürken Meclis kürsüsünden şöyle haykırdı:

«Atatürk'ün ölümündenberi ilk defa kalbinden rahatsız olduğu söylenebilir. Din tacirleri, çıkardığı mecmualarla milletin dimağına, Türk çocuklarının kalbine, hattâ Atatürkün kabrine bomba atmak istiyorlar.»

Nasıl 1908 in memlekete getirdiği hürriyet havasından en kötü şekilde ilk faydalananlar mürteci unsurlar ise, bugün İkinci Dünya Savaşından sonra da memleketimizin her gün biraz daha içine girmek yolunda olduğu demokrasi havasından en küstahça faydalanmak istiyenler yine bunlardır.

Her ne kadar Atatürk'ün müsbet ilim silindiri bütün bu yeşil yılanları ezerek önümüze akla ve tecrübeye dayanan bir yol sermişse de maalesef bunun az ve ehemmiyetsiz de olsa bazı yerleri yolka kalmıştır. Mecliste okunan arapça ezan, etrafına müritler toplıyan şeyhler, milleti başardığımız devrim aleyhine kışkırtmak için yazılan ve bir kısmı ele geçen bazı beyannameler, üfürükçüler v.s. bu zayıf yerlerden için için kaynıyan küstah ve alçak seslerdir.

Ciddî ve ağırbaşlı olan pek azını bir tarafa bırakacak olursak, dinî dünya işlerine alet eden, dini âdeta satılığa çıkaran din bezirgânlarının iğrenç yayını devam ediyor. Bunlar ufak bir zümreye değil, yığın yığın kütlelere hitap ediyor.

İnkılâpçı ve lâik öğretmenler bu durum karşısında çok ağır ve çetin bir vazife ile karşı karşıyadırlar. Fakat bu fikir ve nur ordusu bu şerefli savaşında desteklenmiye muhtaçtır. Geri muhitlerde bu geri fikirlerle mücadele eden inkılâbı benimsemiş ileri fikirli hocalar mukaddesatı yıkmakla itham edilmekte ve arkasından da tekelenmektedirler.

Bu nokta çok mühimdir. Yeryüzündeki zindanlardan değil, asıl insan kafasındaki zindanlardan korkmalıdır. Zira yeryüzündeki zindanlar da o kafalıların eserleridir.

Bütün bu saydığımız acı olaylar önünde Atatürk inkılâbının gerçek mânasını benimsemiş olan neslin bir tek sözü vardır: Fikir ve vicdan hürriyeti Evet, fakat irtica hürriyeti hayır. *MUSTAFA BAYDAR*

NOKTÜRN

Beni beklemektedir penceresinde
Böyle her akşam üstü sarhoşlar
Sarhoşlar beni hatırlayınız
Yatağım soğumadan evvel.

TÜRKÜ

Size bulutları verebilirim
Ve hattâ yatağımı bile
Bana yalnız kocaman gemiler verin
O kocaman gemilerle
Bir üstüne memleketinden
Bir pulu satın aldığım
Baharı getireceğim.

Rüştü ONUR

Gece Yarısından Sonra

Gece yarısından sonra
Pek ıssız oluyor bu şehir.
Bir tren geçiyor arasıra
Karanlıklarda ağaçlar ... bir bir
Ben dolaşıyorum yorulmadan.

Tek tük boşu benziyenler geçiyor.
Onları kaşe pantalonlarından tanıyorum.
Hepsi gözümde güzelleşiyor.
Artık çekilmez değil yalnızlığım.
Kalbim acı çekenlerle birleşiyor.

Sen, dünyada tek varım olmalıydın.
Beraber sevmeliydik aynı insanları.
Böyle uzaklarda değil, karşımda olmalıydın.
Beraber düşünmeliydik onları.
Sen, koyun arkadaşım olmalıydın.

Yollar alabildiğine.
Düşünceler gibi uzar gider:
Düşünceler gibi girmiş birbirine.
İçimde ürperiler
Ve bir ses yarın diyor, derinden derin...

Azmi TEKİNALP

Ankarada iki Resim Sergisi

Kenan Yaşlıçam

Dil - Tarih ve Coğrafya Fakültesi salonunda 21 Mayısta açılan iki sergiyi, ayın otuzunda bir öğle üstü geziyorum. Salona girdiğim zaman Ferruh Başağa bir kaç meraklı ile konuşuyor. Ben de yaklaşıyor ve merakla dinliyorum. Kendi portresinin başında: «Bütün bunlar yeni bir sanat anlayışıdır» diyor. Gerçekten Ferruh Başağa, kendi portresinde başarılı. Belli ki, orada işinin ruhunu kavradığı için kendinden, kendi karakterinden bir şeyler akseltirmiş. O, üç armudunu, pembe dansözünü ve manolyalarını seviyor. Çünkü yeni bir şey yaptığına kanidir. Yanına sokulup soruyorum: «Bu tablolarda, böyle soluk renkleri ve hendesî şekilleri kullanmaktan maksat ne?» Kısaca, «yenilik» diyor. «Şimdiye kadar yapılmış bütün resimler, tabiatı o kadar iyi kopye etmiş, renk ve şekil bakımından o kadar güzel resmedilmiştir ki, ikinci veya üçüncü bir natür veya peysaj evvelkilerin aynı olacaktır. Halbuki, resimden maksat, bir fotoğraf gibi tabiatı kopye etmek değildir» diye ilâve ediyor. Arif Kaptan'ın sergisine geçiyorum. Orada da bir kaç meraklı, etrafını çevirmiş, o durmadan anlatıyor. Fakülte salonundaki eski heykelleri göstererek: «Görüyorsunuz ki, diyor, tâ tarihten önceki devirde bile, sanatkâr şekle sadık kalmamıştır. Şu adamın kolunu uzun yapmış, şu kabartmada suratını basık ve anlaşılmaz şekle sokmuştur. İşte şimdi biz de, fotoğrafçılığın bu kadar ileri gittiği bir devirde, akademizm denen tabiat kopyeciliğini yapamıyoruz. Şimdi öyle güzel resimler çekiliyor ve büyültülüyor ki bir ressama bir portre yapmak değil, yeni bir şeyler bulmak düşüyor. Ben Parise gittikten sonra bu işi o kadar benimsedim ki, - bu, Pariste bir yenilik sayılmamakla beraber - resimlin şu görmüş olduğunuz istihaleden geçerek son olarak Çaydanlık, İbrik ve manzaraya kadar yürüyor. Bakın, şu şekillere bölünmüş çaydanlık arkasında ilçeken, dörtken ve yuvarlaklar varken, bu çaydanlığın doğru bir şekilde görünüşü hiç de iyi olmazdı. İnsan bütün bu sözlerden sonra düşünüyor ve maksatsız, konusuz bu renk ve şekil oyunlarının ne demek olduğunu kavrıyamıyor. Burada şekilde mükemmellik diye görünen resim; gerek sanat, gerek fikir ve muhteva bakımından geriliyor. Baktıkça şekiller insanın üstüne devriliyor. Gayri iradi insan hayatın bu kadar hareketli, bu kadar konu itibarile bol olduğu bu zamanda, bin kere enteresan lâ disenin içinden manzara diye bir kristal camın renklerinin mi resmedilmesi lâzım geldiğini, yoksa kalbin, his ve hareketlerin mahsulü, düşünce kaynağı bir sanat tekniği ile ilerlemenin mi iyi bir sanat olduğunu düşünüyor. Topluca, iki sanatçının aynı sanat anlayışile çalıştıkları ve aynı zamanda açmış oldukları bu serginin gayesinin de bir yenilik hevesinden doğduğu anlaşılıyor. Zaten, A. Kaptan son konuşmasında, bu sırf şekil ve renge dayanan sanat anlayışında kendisi de kendinin ne kadar ileri gideceğinin farkında değil. 'Çünkü bir gün gelir, öyle acayip şeyler resmedebilirim ki, bu da pusulayı şaşırdı, diyebilirler' diyor.

TALİP APAYDIN

Rüzgârlar ve Sıkıntı

İçimdeki sıkıntıyı
Kasım rüzgârları dağıtamaz
İçimdeki sıkıntıyı
Bu yolların hiç birisi başa çıkamaz.

Bazı akşam üstleri, geceleri
Öyle esiyorlar ki kuzey batıdan
Oradan Abdüsselâm dağlarından
Sesi kulaklarımdan çıkmaz.

Dağlardan ve bulutolrdan ibaret dünyamda
Bütün öteki dünyalara inat
Bir hevesim kalmadı artık.
Aklım almaz.

İçimdeki sıkıntıyı
Kasım rüzgârları dağıtamaz
İçimdeki sıkıntıyı
Bu yolların hiç birisi başa çıkmaz.

Kayalar

Avcı değilim, âşık değilim,
Kayalar güzel
Bir başka rüzgârın önünde
Bir başka güneşin.
Gayri alıştım her şeye.

Ey dalını eğdiğim ağaç
Önümden geçen dere,
Nedir bu duyduğum gürültüler
İçimde...

Öğle olur güneş kızar
Kayaların dibi gene serin,
Hep iyi şeyler düşünüyorum
Dünya için, insanlar için
Gene ümitler besliyorum.

Ben yalnız gezmesini severim
Kayaların içinde kendi kendime
Amma avcı değilim, âşık değilim.

Patika

Bir patika başladı
Dağlara doğru
Kılavuzu kimler olsun?
Derelerden, sırtlardan
Yağmurlar yağarken, ay ışığında
Yolu en uzak köyler olsun!.

Boşuna «Avcı avında, yolcu yolunda gerek» dememiş atalar. Dikkat edin: Anadoluyu, köyü, bozkırı bize en güzel verenler gene köylü çocukları. Fakir'in Köyden Mektup adlı şiirinin yankılarının ardı arkası kesilmiş değil. Hangi yöne çevrilsek enstitülerin bir diğer başarısı, ülkeye bir diğer armağanı ile karşılaıyoruz. Gerçek öğretmen, gerçek yurtsever, gerçek şair... Bütün «gerçekler» enstitülerden sanki. İşte Talip. Bir arslan kükremesi kadar kuvvetil ve bir kuş ötüşü kadar yumuşak şiirlerile hepmizi kendisine bağlayan bu çok sevimli genç şairimiz de enstitüden. O ne yakınlık, ne incelik, ne alçak gönüllülük Talip'teki!.

İşte tanıtı (isbatı): Talip hayatını yazmasını istediğim bir betiğime şöyle karşılık veriyor: «Bizim asıl en kuvvetlimiz Başarandır». Bir diğer betiğinde «Başaranın kendimden daha iyi şair olduğuna, onun ileride çok muvaffak olacağına inanıyorum» diyor. Böyle sözleri değme şairler söyleyemez gibime geliyor, ne dersiniz?

Talip Apaydın 1926 da Ankaranın uzak bir köyünde doğmuş. Tabiî babası fakir bir çiftçi. Talip beş yaşında iken annesi ölüyor. Köylerde olağan iştir, bir üvey anne getiriyorlar eve. «Biraz çileli hayattan, biraz da üvey anamın zorundan okumaya özendim» diyor Talip. Kasaba ilkokulunda okuduktan sonra 1943 de Çifteler, 1946 da da Hasanoğlan

Yüksek Köy Enstitüsünü bitiriyor. Bir doğu enstitüsünde iki yıl türkçe öğretmenliği yapıyor. Ayrıca 21 enstitüden 14 ünü gezmiş, görmüş, kalmış içlerinde. Yani oldukça söz sahibi bu konuda. Dikkat ediyorum, enstitülerden bütün yetişenler memnunlar okullarından, yetişme tarzlarından. Siz okuyucularım memnun musunuz yetiştiğiniz liseden, üniversiteden?. Bakın Talip nasıl kıvanıyor: «Bana kalırsa imkânsızlık, bunu yenmeye çalışmak köy öğretmeninin bütün hayatınca karşılaşacağı meselelerdir. Bu bakımdan enstitülerde, yeni kuruldukları için bazı teknik eksiklikler oluşu eğitim yönünden öğrencilerin aleyhine değildir, lehinedir. Çünkü köylü çocuk bir dağbaşına santral kurulup, her yanın elektrikle aydınlanabildiğini gözlerile görüyor, hattâ kendi emeğinin de karıştığı bu işten belki 10 misli de zevk alıyor. Yönetimciler her güçlük ve imkânsızlığı bizleri yetiştirmek için birer eğitim vasıtası olarak kullandılar. İçtiğimiz suları uzaklardan kendimiz getirdik, böylece bir köye iyi su nasıl getirilir, onu öğrendik. Okulun bahçesini kendimiz ağaçladık, böylece de ağaçlandırmayı ve anlamını öğrendik.»

Bugün askerlik görevini yapmakta bulunan Talib'in şiirlerini değerli saydığımız her dergide okuyabiliyoruz. Talip'ten tek dileğimiz var. Bu dileği Necati Cumalı'nın ağzından size duyuruyorum: Necati Talip için yazdığı bir yazıyı şöyle bitiriyor: «Âşık Veysel'in şu mısraı aklında kalsın: Ben babamı, sen ustanı unutma. Sevdiği şairleri okurken köyünü unutmasın.»

Talip Apaydın'ı şiirlerini seven biri olarak selâmlıyorum.

Sabahattin HÜSNÜ

Isınan Güneşe Şiir

Tepelerin güneye bakan yamaçlarında
Bekledim seni
Tarlalarda bekledim
En umutsuz günlerimde,
Karanlıklarda
Bu kışlar kolay geçmedi güneşim

Şimdi her sabah kalkınca daha yakın
Daha cömert, daha iyi
İliklerime kadar ısıt beni
Güzel günler benim de hakkım.

Ben gene yeni şeyler öğrendim güneşim
Başka kuvvetler tanıdım
Derelerin içinde bir diken tohumu
Tomurcuk olmuş dünyaya karşı
Kendime benzettim.

Bir koyun kuzusunu yalıyordu
Bir kuş yuva yapmış
Bir yılan gömleğini değiştiriyor
Sayende güneşim.

Amma hepsinden önce
Kendimi söylemeliyim
Bu kış seni en çok ben bekledim
Güneşim, kardeşim.

Ayrılığımızın Şiiri

(Şimdi hâtıralar bürüdü etrafını)
Ben gelirken bütün ekinler göğüdü.
Yağmur yağıyordu trenin pencerelerine
Hiç unutamıyorum arkamdan ağladığını.

İstasyonda son olarak konuştuk
İçimde bir acı kayıp gidiyordu
«Bekle beni dedim gene gelirim.
«Gene gelirim bir gün biter elbet
Halbuki trenim ilerliyordu

O dağları geçtik, geçilmez
Ovalar sonsuz gibi geniş
Tarlalar istasyonlar, ağaçlar
Hep içimde o sesleniş...

Beni nerelere götürürsün tren
Gönlüm gerilerde kaldı
Parçalandım, varlığım ikiye ayrıldı!
Yaşamak değil şimdi benimki
Nerelere getirdin tren?.